

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 164/03-39

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 22. januára 2004 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha prerokoval sťažnosť V. S., bytom T., zastúpeného advokátkou JUDr. D. T., K., vo veci porušenia jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu v Trenčíne v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 41/97 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo V. S. na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Trenčín v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 41/97 porušené bolo.

2. Okresnému súdu Trenčín v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 41/97 p r i k a z u j e konať bez zbytočných priet'ahov.

3. V. S. p r i z n á v a primerané finančné zadost'učinenie 70 000 Sk (slovom Sedemdesiattisíc slovenských korún), ktoré mu je Okresný súd Trenčín p o v i n n ý vyplatiť do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu.

4. Kancelárii Ústavného súdu Slovenskej republiky u k l a d á zaplatiť trovy právneho zastúpenia V. S. v sume 8 796 Sk (slovom Osemtisícšesťdesiatšesť slovenských korún) na účet advokátky JUDr. D. T., K., v lehote do 15 dní od doručenia tohto nálezu.

5. Okresný súd Trenčín j e p o v i n n ý uhradiť štátu trovy právneho zastúpenia v sume 8 796 Sk (slovom Osemtisícšesťdesiatšesť slovenských korún) na účet Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky do 15 dní od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 28. júla 2003 doručená s'ťažnosť V. S. (ďalej len „s'ťažovateľ“), zastúpeného advokátkou JUDr. D. T., ktorou namieta porušenie jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Trenčín (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 41/97.

Ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 164/03-24 z 26. novembra 2003 prijal s'ťažnosť s'ťažovateľa podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho

sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie.

Sťažovateľ odôvodňuje svoju sťažnosť tým, že 24. januára 1997 doručil okresnému súdu návrh na vydanie poľnohospodárskej pôdy a na náhradu škody a napriek tomu, že podal viaceré sťažnosti na zbytočné prietahy v konaní v rokoch 1999 až 2002, okresný súd vo veci nekonal.

Sťažovateľ navrhuje, aby ústavný súd vyslovil, že okresný súd v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 41/97 porušil jeho základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Žiada, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prietahov. Domáha sa aj priznania primeraného finančného zadosťučinenia v sume 100 000 Sk a úhrady trov konania z titulu jeho právneho zastúpenia.

II.

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami, ako aj obsahom súdneho spisu okresného súdu sp. zn. 6 C 41/97 dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

Predsedička okresného súdu vo svojom vyjadrení z 29. decembra 2003 k priebehu konania uviedla, že predmetná žaloba bola doručená súdu 27. januára 1997 a zákonná sudkyňa JUDr. Č. vo veci obratom zaslala žalobu na vyjadrenie protistrane a určila termín pojednávania na 9. september 1997, ktoré bolo odročené z dôvodu ospravedlnenej neúčasti žalovaného. Odvtedy sa vo veci nekonalo, zákonná sudkyňa bola preložená na Krajský súd v Trenčíne a zastupujúca sudkyňa vo veci tiež nekonala. Dňa 23. mája 2000 bola vec pridelená novovymenovanej sudkyňi Mgr. K. upozornenej na nutnosť plynulého a rýchleho konania vo veci, ktorá určila termín pojednávania na 31. január 2001. Uvedené pojednávanie bolo odročené, žalovaný požiadal o poskytnutie lehoty na vyriešenie sporu

mimosúdnu cestou. V dôsledku odchodu zákonnej sudkyne na materskú dovolenku bol spis pridelený 2. júla 2001 sudkyňi JUDr. Z., ktorá vyzvala žalobcu na zaplatenie súdneho poplatku splatného podaním návrhu. Aj napriek opakovanému upozorneniu na potrebu konať vo veci plynule a rýchlo sudkyňa tak nekonala a 1. októbra 2003 bola preložená na Krajský súd v Trenčíne, jej spisy v počte asi 500 vecí boli pridelené JUDr. J.

Predsedička okresného súdu ďalej poukazuje na to, že od roku 1996 je súd personálne poddimenzovaný, v rokoch 1997–2000 mal každý sudca okolo 1000 spisov, v roku 2000 z 23 sudcov pracovalo iba 13 a ani v súčasnosti nie je okresný súd personálne obsadený tak, aby bolo možné prijať účinné opatrenia na zabránenie zbytočných prietahov v konaní.

III.

Sťažovateľ sa podanou sťažnosťou domáhal vyslovenia porušenia jeho základného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov...“, ako aj vyslovenia porušenia práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej ustálenej judikatúry (napr. I. ÚS 24/03, IV. ÚS 15/03, II. ÚS 66/03), v súlade s ktorou odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, pričom tento účel možno dosiahnuť zásadne právoplatným rozhodnutím. K vytvoreniu stavu právnej istoty preto dochádza až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu. Podľa názoru ústavného súdu možno preto za konanie (postup) súdu odstraňujúce právnu neistotu účastníka konania považovať také konanie, ktoré smeruje k právoplatnému rozhodnutiu vo veci alebo k odstráneniu právnej neistoty zákonom dovoleným spôsobom.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (I. ÚS 3/00, II. ÚS 813/00, I. ÚS 20/02, IV. ÚS 74/02) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka konania (2) a postup samotného súdu (3).

Preskúmaním doterajšieho postupu okresného súdu ústavný súd z vyžiadaného spisu vo veci sp. zn. 6 C 41/97 zistil, že v predmetnej veci od 27. januára 1997, keď bola okresnému súdu doručená žaloba, do 8. januára 2004, keď bol spis doručený ústavnému súdu, boli vykonané tieto úkony:

Dňa 30. januára 1997 okresný súd vyzval žalovaného, aby sa vyjadril k žalobe. Jeho vyjadrenie bolo okresnému súdu doručené 3. marca 1997. Dňa 21. júla 1999 okresný súd určil termín pojednávania na 9. september 1999, ktoré odročil z dôvodu neprítomnosti žalovaného na neurčito. Dňa 11. októbra 1999 s'ťažovateľ doručil okresnému súdu doplnenie návrhu o špecifikáciu ušlého zisku. Dňa 20. novembra 2000 určil okresný súd termín pojednávania na 31. január 2001, ktoré odročil na neurčito pre neprítomnosť účastníkov a za účelom zistenia, či právny zástupca žalovaného bude požadovať lehotu na mimosúdne vyriešenie sporu, 1. februára 2001 okresný súd vyzval právneho zástupcu žalovaného na vyjadrenie, ktoré bolo okresnému súdu doručené 14. februára 2001.

Dňa 11. marca 2002 okresný súd vyzval s'ťažovateľa na zaplatenie súdneho poplatku. Dňa 19. marca 2002 s'ťažovateľ žiadal okresný súd o priznanie oslobodenia od platenia súdnych poplatkov. Dňa 10. októbra 2002 okresný súd vyzval právneho zástupcu žalovaného na vyjadrenie k mimosúdnej dohode, 4. novembra 2002 právny zástupca žalovaného doručil vyjadrenie okresnému súdu.

Dňa 25. júna 2003 s'ťažovateľ oznámil okresnému súdu, že žalovanému podal návrh na uzavretie mimosúdnej dohody. Dňa 26. júna 2003 okresný súd vyzval s'ťažovateľa, aby sa vyjadril v lehote do jedného mesiaca, či došlo k mimosúdnej dohode so žalovaným, 16. júla 2003 s'ťažovateľ okresnému súdu doručil vyjadrenie.

Ústavný súd pri vyhodnotení doterajšieho konania okresného súdu podľa troch označených základných kritérií dospel k týmto záverom:

1. Predmetom konania, v ktorom sťažovateľ namieta zbytočné prietahy, je nárok na vydanie nehnuteľnosti, na náhradu škody vrátane ušlého zisku. Ústavný súd konštatuje, že spor zo skutkového ani z právneho hľadiska nevykazuje črty mimoriadnej náročnosti a právnej zložitosti. Nárok sťažovateľa na vydanie nehnuteľnosti vychádzal zo zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov a jeho nárok na náhradu škody vrátane ušlého zisku sa opiera o právnu úpravu obsiahnutú v Občianskom zákonníku. Výklad a používanie tejto právnej úpravy boli a sú stabilizované v pomerne rozsiahlej judikatúre všeobecných súdov, kde je upravená aj metodika postupu všeobecných súdov v týchto sporoch. Napokon ani okresný súd vo svojom vyjadrení nenamietal skutkovú a právnu zložitost' danej veci. Okresný súd do dňa predloženia spisu ústavnému súdu vo veci nevykonal ani jedno relevantné pojednávanie, ani žiadny dôkazný prostriedok a k hodnoteniu skutkovej a právnej zložitosti veci vôbec nepristúpil.

2. Sťažovateľ ako účastník súdneho konania pred okresným súdom neprispel k predĺženiu doterajšej doby konania. Z vyžiadaného súdneho spisu okresného súdu ústavný súd zistil, že sťažovateľ bol aktívny, štyrikrát podal okresnému súdu sťažnosť na prietahy v konaní a jeho činnosť bola v súlade s § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“). Neúčasť sťažovateľa na pojednávaní 31. januára 2001 (ospravedlnil sa) nemala vplyv na celkovú dĺžku konania, pretože pojednávanie bolo odročené na neurčito aj za účelom vyjadrenia právneho zástupcu žalovaného k možnosti uzavretia mimosúdnej dohody. Je pravdou aj to, že sťažovateľ pri podaní návrhu na začatie konania nezaplatil súdny poplatok, ale po výzve okresného súdu požiadal o priznanie oslobodenia od platenia súdnych poplatkov (okresný súd o tomto návrhu do súčasného obdobia vôbec nerozhodol). Občiansky súdny poriadok umožňuje tzv. objektívnu kumuláciu nárokov, čo sťažovateľ v tomto konaní aj využil (konanie o časti nároku sťažovateľa na vydanie nehnuteľnosti je oslobodené od súdnych poplatkov). Rovnako na predĺženie súdneho konania nemala vplyv ani tá skutočnosť, že nárok na zaplatenie ušlého zisku sťažovateľ pri podaní návrhu

nešpecifikoval, pretože okresný súd sa touto skutočnosťou doteraz vôbec nezaoberal a sťažovateľ návrh iniciatívne doplnil 11. októbra 1999 bez výzvy okresného súdu. Ústavný súd konštatuje, že sťažovateľ podstatnejšie neprispel k priet'ahom v konaní.

3. Tretím hodnotiacim kritériom, uplatnením ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. ústavy a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, bol postup okresného súdu.

Prvoradou povinnosťou súdu a sudcu je organizovať procesný postup v súdnom konaní tak, aby sa čo najskôr odstránil ten stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa osoba obrátila na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

Táto povinnosť je konkretizovaná najmä v § 6 OSP, ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná, a ďalej v § 100 OSP, podľa ktorého len čo sa konanie začalo, postupuje v ňom súd bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Ústavný súd zistil, že k zbytočným priet'ahom došlo najmä nečinnosťou okresného súdu bez akejkol'vek zákonnej prekážky v období od 3. marca 1997, keď okresnému súdu žalovaný doručil vyjadrenie k žalobe, do 21. júla 1999, keď určil termín prvého pojednávania na 9. september 1999 (nečinnosť viac ako 28 mesiacov), v období od 9. septembra 1999 do 20. novembra 2000, keď určil termín pojednávania na 31. január 2001 (nečinnosť viac ako 14 mesiacov), v období od 1. februára 2001, keď okresný súd požiadal právneho zástupcu žalovaného o vyjadrenie k mimosúdnej dohode, do 11. marca 2002, keď vyzval sťažovateľa na zaplatenie súdneho poplatku (nečinnosť viac ako 13 mesiacov), pričom všetky úkony, ktoré okresný súd vykonal, boli jednoduché a spočívali iba v technickom zabezpečení súdneho konania (výzva na zaplatenie súdneho poplatku po uplynutí viac ako piatich rokov od podania návrhu, výzva na vyjadrenie k mimosúdnej dohode, resp. určenie termínu pojednávania).

V ďalšom období okresný súd vykazoval nielen nečinnosť, ale aj neefektívnu činnosť od 19. marca 2002, keď mu sťažovateľ doručil žiadosť o priznanie oslobodenia od platenia súdnych poplatkov, do 10. októbra 2002, keď opätovne vyzval právneho zástupcu žalovaného na vyjadrenie k mimosúdnej dohode, a ďalší úkon okresný súd vykonal až 26. júna 2003, keď žiadal od sťažovateľa vyjadrenie k mimosúdnej dohode.

Ústavný súd v tejto spojitosti pripomína, že nielen nečinnosť, ale aj neefektívna činnosť štátneho orgánu (všeobecného súdu) môže zapríčiniť porušenie ústavou zaručeného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov, ak činnosť štátneho orgánu nesmerovala k odstráneniu právnej neistoty ohľadom tých práv, kvôli ktorým sa sťažovateľ obrátil na štátny orgán, aby o jeho veci rozhodol.

V súlade s medzinárodným štandardom uplatňovania dohovoru platí, že nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť súdne konanie, nezabavuje štát zodpovednosti za zbytočné prietahy v súdnom konaní (III. ÚS 17/02). Námietka pretrvávajúceho vysokého nápadu vecí a v tejto súvislosti neprimeraného zaťaženia sudcov pri vybavovaní agendy nemá povahu okolnosti, ktorá by vylučovala alebo znižovala zodpovednosť súdu za rozhodnutie vo veci občana, ktorý sa naň obrátil. Tieto okolnosti ústavný súd nezohľadňuje v súvislosti s pozitívnym záväzkom štátu zabezpečiť právo občana na súdne konanie bez zbytočných prietáhov, preto obranu okresného súdu spočívajúcu vo veľkom počte nevybavených vecí a nedostatočnom personálnom obsadení, v dôsledku čoho nie je možné vo všetkých veciach konať plynulo a bez zbytočných prietáhov, v tomto smere neakceptoval.

Vychádzajúc z týchto skutkových poznatkov a právneho hodnotenia ústavný súd uzavrel, že vo veci vedenej na okresnom súde pod sp. zn. 6 C 41/97 došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

IV.

V zmysle čl. 127 ods. 2 druhej a tretej vety ústavy ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

Keďže ústavný súd rozhodol, že došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, prikázal okresnému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných prietáhov a odstránil tak stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza účastník domáhajúci sa rozhodnutia súdu v jeho veci.

Vzhľadom na to, že ústavný súd rozhodol o porušení základného práva sťažovateľa, zaoberal sa aj jeho žiadosťou o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

Sťažovateľ požadoval za porušenie ním označeného základného práva finančné zadosťučinenie vo výške 100 000 Sk. V tejto časti sťažnosť odôvodnil tým, že porušenie základných práv sťažovateľa z dôvodu zdĺhavosti súdneho konania, ktoré sa vedie už viac ako šesť rokov, vyvolalo u neho dlhodobý stav právnej neistoty a psychickú záťaž.

V dôsledku toho (aj vzhľadom na dobu zistených zbytočných prietáhov) považoval preto ústavný súd za potrebné rozhodnúť i o náhrade nemajetkovej ujmy, ktorá sťažovateľovi vznikla, a to priznaním primeraného finančného zadosťučinenia. Pri jeho

priznaní ústavný súd vychádzal z tej skutočnosti, že sťažovateľ si uplatnil nárok na ochranu základného práva na konanie bez zbytočných prieťahov v spore, ktorého doterajšie trvanie nemožno ničím ospravedlniť. Podľa ústavného súdu nemožno od sťažovateľa spravodlivo žiadať, aby čakal na výsledok súdneho sporu, v ktorom sa rieši jeho nárok na vydanie nehnuteľnosti a na náhradu škody a ušlého zisku, takú neprimerane dlhú dobu a nie je akceptovateľné ani to, aby bol stav konania taký, ako bol zistený v prípade sťažovateľa.

Vychádzajúc z odôvodnenia celej situácie sťažovateľom, z princípov spravodlivosti a z potreby zavŕšenia ochrany základných práv sťažovateľa ústavný súd dospel k záveru, že primerané finančné zadost'učinenie vo výške 70 000 Sk (slovom Sedemdesiattisíc slovenských korún), ktoré je okresný súd povinný uhradiť v súlade s výrokom tohto nálezu, je za porušenie základných práv sťažovateľa dostatočnou náhradou nemajetkovej ujmy.

Keďže ústavný súd na základe žiadosti sťažovateľa a po splnení podmienok ustanovil sťažovateľovi právnu zástupkyňu na zastupovanie v konaní pred ústavným súdom, uložil kancelárii ústavného súdu uhradiť ustanovenej právnej zástupkyňi trovy právneho zastúpenia vo výške 8 796 Sk.

Podľa § 31a zákona o ústavnom súde sa na konanie pred ústavným súdom použijú primerane ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku. Podľa § 148 ods. 1 OSP štát má podľa výsledkov konania proti účastníkom právo na náhradu trov konania, ktoré platil, pokiaľ u nich nie sú predpoklady na oslobodenie od súdnych poplatkov. Vzhľadom na uvedené ústavný súd zároveň uložil okresnému súdu povinnosť uhradiť štátu trovy právneho zastúpenia na účet ústavného súdu do 15 dní od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

Ústavný súd priznal právnej zástupkyňi úhradu za dva úkony právnej služby (príprava a prevzatie veci, písomné vyhotovenie sťažnosti), pričom náhradu za jeden úkon právnej služby priznal vo výške 4 270 Sk (základom pre výpočet výšky náhrady za úkon právnej služby bola nominálna mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2002 vo výške 12 811 Sk). Ústavný súd priznal právnej

zástupkyni sťažovateľa dvakrát náhradu režijného paušálu po 128 Sk [§ 1 ods. 3, § 13 ods. 8, § 16 ods. 1 písm. a) a c) a § 25 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb].

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. januára 2004